

Zkušenosti s OA v projektech OP JAK Špičkový výzkum

Zdeněk Hanzálek, CIIRC ČVUT

Poděkování: Roman Sobotka, Marcela Kamenská,
Nikola Kořínková, Robert Babuška, Jan Zeman

Co-funded by
the European Union

Robotics and Advanced Industrial Production
CZ.02.01.01/00/22_008/0004590

OA je dobrý směr, ale ne za každou cenu

2021 Evropskou komisí (EC) byly pro určité programy **zpřísněny požadavky na publikování** - vychází z iniciativy cOAlition-S.

... aby všechny publikace uznatelné jako výstup z podpořených projektů byly zpřístupněny veřejně formou **Open Access (OA) s licencí CC-BY**.

Vydavatelé jsou komerční subjekty, které maximalizují zisk.

U většiny časopisů možné splnit výhradně tzv. **Gold OA**

- **za poplatek (APC)**,
- v rámci smlouvy mezi vydavatelem a pracovištěm autora.

Vědeckou komunitou vnímáno jako **kontroverzní**.

2023 EU tato pravidla tvrdě nevyžaduje a je si vědoma obrovské ceny takového postupu - viz. zpráva Evropské rady ohledně OA bod 5 na straně 5

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9616-2023-INIT/en/pdf>

Stále se vedou **intenzivní diskuze nad účelností** vysokých nákladů ve srovnání s **Green OA**, který je pro přijatou verzi článku zdarma.

Co-funded by
the European Union

Časopisů je hodně, špičkových je málo

Vědecké obory jsou vázány na určitý **okruh prestižních časopisů, který se formoval často po celá desetiletí.**

Časopis vytváří **komunita formující daný obor**

- Autor napíše článek – zdarma
- Editor přiřadí článek recenzentovi a řídí proces – zdarma
- Recenzent zhodnotí článek – zdarma
- Přestože autor typograficky článek připraví, tak jej vydavatel často typograficky špatně upraví a autor má pouze 3 dny na to, aby odstranil vydavatelem zanesené chyby – zdarma
- Vědecké pracoviště platí za svůj přístup do časopisu
- Vědecké pracoviště zaplatí za Gold OA pro ostatní čtenáře

Publikace v prestižních časopisech **nelze substituovat publikacemi v OA časopisech s nižšími APC** (např. MDPI) bez důsledků na renomé v oboru.

Nefungují obvyklé tržní principy založené na nabídce a poptávce jelikož poptávka vědce se řídí prestiží časopisu.

Co-funded by
the European Union

Existují i argumenty proti CC BY licenci

Ztráta kontroly nad využitím a kontextem

- Licence CC BY **umožňuje ostatním upravovat** a reprodukovat dílo jakýmkoli způsobem.
- **Dezinpretaci výsledků** skrze selektivní citace nebo přetváření.
- **Komerčnímu zneužití predátorskými vydavateli** nebo platformami.

Vysoká cena APC (Article Processing Charges).

- Cena **není shora omezena**.
- **Antimotivační** charakter.
- Je to **pouze pro bohaté**.

Pokřivený výběr časopisu/konference

- Vysoká cena **omezuje výběr** publikační platformy.

Autorská práva a morální vlastnictví

- **Prioritizuje přístup nad morálními právy autora**, jako je právo nesouhlasit s určitým použitím nebo úpravou.

Rovnováha

- Plošné vyžadování nereflektuje různorodé potřeby konkrétní vědecké komunity.

Co-funded by
the European Union

Unáhlená aplikace CC BY licence v OP JAK

OP JAK Špičkový výzkum - **poskytovatel (MŠMT) přijal striktní pravidla cOAlition-S, aniž by ho k tomu zavazovala pravidla strukturálních fondů.**

V ČR nekonzultováno s vědeckou veřejností, a byl zcela ignorován fakt, že české vědecké prostředí není na tento požadavek připraveno.

ČR nemá uzavřené potřebné smlouvy s největšími světovými vydavateli vědecké literatury jako je například Elsevier.

I tam, kde konsorcium Czech-eLib smlouvy uzavřené má (Springer Nature, Oxford press atd), tak **nepokrývají celé spektrum časopisů.**

Jiné země:

NL – "[You Share, We Take Care](#)" initiative

FR – HAL Although publishers impose an embargo on the visibility of author accepted manuscripts in open archives, the articles can still be submitted at the point of publication. The embargo period is managed by the Institut Pasteur's HAL team.

UK- stát má smlouvy s vydavateli

Co-funded by
the European Union

Složitý a v čase proměnlivý problém

Publisher	Version		
	Submitted	Accepted	Published
IEEE	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license, must include a statement on 1st page and be updated with the full citation or Accepted Version after acceptance	{arXiv, DSpace}, contact copyrights@ieee.org to request publishing under CC BY 4.0 license. Otherwise (or if the permission is not granted), include acknowledgment of IEEE as copyright holder	Gold Access only
Elsevier	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0	{arXiv} updating Submitted Version previously posted at arXiv, {DSpace} after Embargo Period, CC-BY-NC-ND 4.0 license, must link to Published version via DOI	Gold Access only
SIAM	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license	{arXiv, DSpace}, CC-BY 4.0 license	Gold Open-Access only
IOPscience	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license	{DSpace} after Embargo Period, CC-BY 4.0 license	{DSpace} via unlimited CTU Publication Tokens for specific journals
ACM Open	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license, must link to DOI of Published Version	{DSpace} via unlimited CTU Publication Tokens
Springer	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license	{DSpace} after Embargo Period, must include Publisher acknowledgment, no CC licenses allowed	{DSpace} via limited CTU Publication Tokens
Wiley	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license	{arXiv, DSpace}, must include Publisher acknowledgment, no CC licenses allowed	{DSpace} via limited CTU Publication Tokens
SAGE	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license, check specific journal before submitting	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license	{DSpace} via unlimited CTU Publication Tokens (reduced publication costs)
Taylor & Francis	{arXiv, DSpace}, CC BY 4.0 license	{arXiv, DSpace} after Embargo Period, must link to Published version, CC BY 4.0 license	Gold Access Only

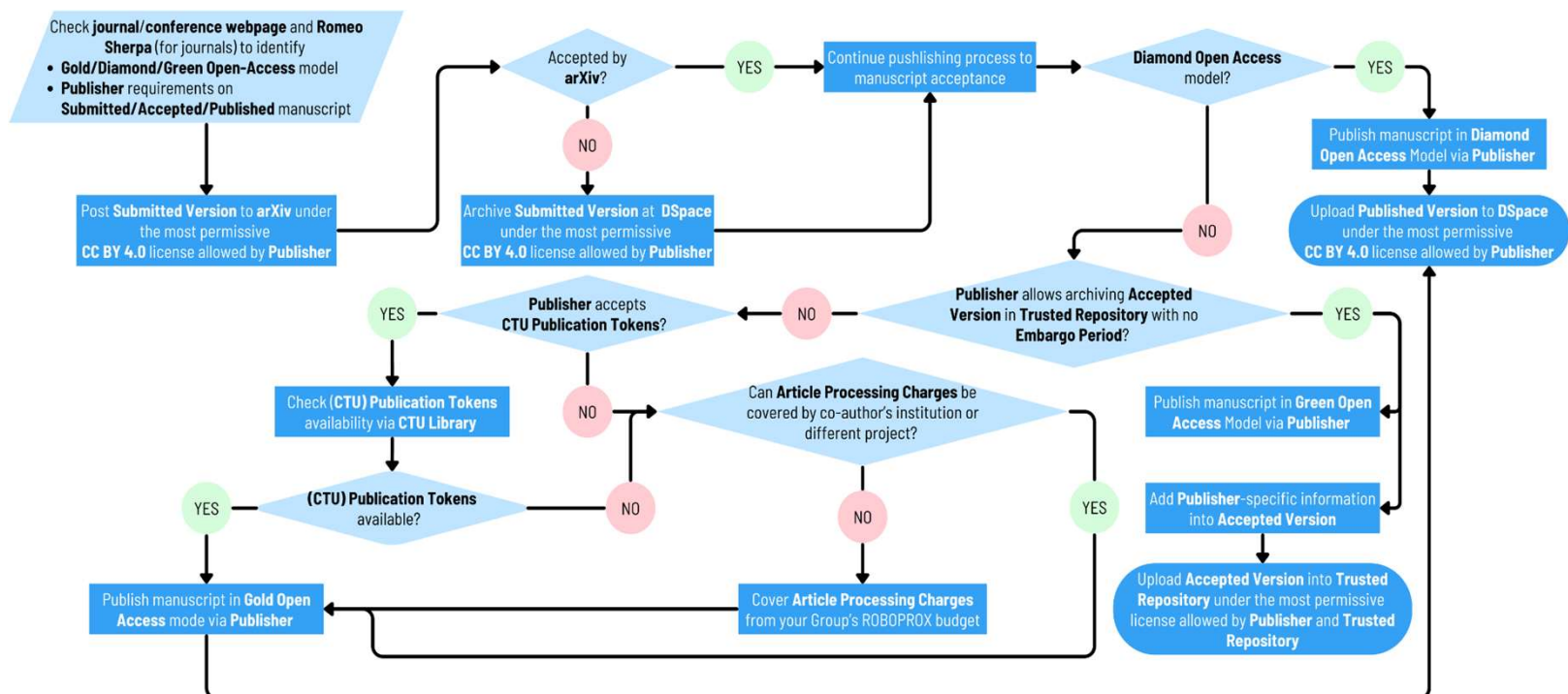
Více na [Sherpa Romeo](#)

Co-funded by
the European Union

Náš mylný návod jak postupovat

Mnoho různých verzí, každý týden nějaká změna.

Co-funded by
the European Union

Proč jsme se mýlili?

Příprava projektu v roce 2022 - **rozpor v příručkách OP JAK:**

- *Specifická část pravidel* licenci CC-BY **požaduje**
- *Příručka postupů otevřené vědy* „OP JAK **preferuje** též zveřejňování publikací i výzkumných dat pod licenci CC BY 4.0, ale v opodstatněných důvodech **akceptuje i jiné**.“

Specifická část pravidel dále uvádí: „Rozšiřující výklad k pojetí otevřené vědy v této výzvě je uveden v samostatném dokumentu *Příručka postupů otevřené vědy*“ (s.21).

MŠMT březen 2025, 2. ZoR projektu Roboprox: zamítnutí všech příslušných výstupů bez licence CC-BY

- pokud vydavatel umožňuje CC BY, pak to musí být CC BY a **plaťte**
- pokud vydavatel neumožňuje CC BY, pak to **dokažte**

S požadavky na licence jsme se **setkali již při řešení EU projektů**, například Horizon 2020, kde zástupci těchto poskytovatelů po nás nežádali tak důsledné dodržování CC-BY licence, jak činí MŠMT v projektech OP JAK Špičkový výzkum. V současných ERC projektech se uloží preprint na Arxiv s CC-BY pro časopisy i konference.

Co-funded by
the European Union

MŠMT: Pokud vydavatel umožňuje CC BY, pak platíte

Časopis nebo konference, který umožňuje publikovat pod licencí CC BY:

- 1) Vydavatel umožňuje placenou CC-BY licenci a článek je dostupný pod **CC-BY licencí na webu vydavatele**.
- 2) Vydavatel umožňuje placenou CC-BY u sebe a autorovi umožňuje CC-BY-NC-ND do repozitáře.
Autor to přesto nahraje pod CC-BY do repozitáře (může mít problém s vydavatelem).
 - Odpověď MŠMT: nelze, musí být u vydavatele pod CC BY.
- 3) Vydavatel umožňuje zaplatit (např. IEEE 400 USD) za **uložení pod CC-BY v repozitáři, pokud konkrétní příklad schválí**. Toto zatím neschválil.

Závěr: Za články v prestižních časopisech budeme muset platit.

Co-funded by
the European Union

MŠMT: Pokud vydavatel neumožňuje CC BY, pak to dokažte

Typická komunikace s vydavatelem: IEEE – zvýhodněná varianta Repository licence za 400 USD

CIIRC: dotaz na dostupnost nové možnosti **Repository licence fee** pro ČVUT

IEEE Author Engagement & Product Support Program Manager: přesměrování dotazu na Conference Publishing team

CIIRC: připomínka s žádostí o odpověď

IEEE IP Operations: žádost o název donora a jeho publikačních požadavků

CIIRC: zasláno

CIIRC: připomínka s žádostí o odpověď

CIIRC: připomínka s žádostí o odpověď, příp. přesměrování

IEEE Senior Manager, Conference Quality & Strategic Initiatives: žádost o názvy konferencí, kde publikujeme

CIIRC: zasláno

Závěr: bez další reakce

Co-funded by
the European Union

Typická komunikace s organizátory konferencí

Konference ICRA 2025 (IEEE):

CIIRC: dotaz na možnost CC-BY pro konferenční články

Závěr: bez odpovědi

Konference IROS 2025 (IEEE):

CIIRC: dotaz na možnost CC-BY pro konferenční články

Závěr: bez odpovědi

Konference IJCAI (AAAI):

CIIRC: dotaz na možnost CC-BY pro konferenční články

IJCAI: odpověď, že dotazy tohoto typu patří na jinou adresu, kam byl dotaz přesměrován

Závěr: bez další reakce

Konference VEHITS 2024 (Scitepress):

CIIRC: dotaz na možnost CC-BY pro konferenční články

Scitepress: All papers published in SCITEPRESS are under the CC license CC BY-NC-ND 4.0.

MŠMT: toto není důkaz o nemožnosti licence CC-BY

CIIRC: doplňující dotaz, zda je možná i CC-BY licence

Závěr: bez další reakce

Co-funded by
the European Union

Roboprox výsledky - plánované, publikované a schválené od MŠMT

	Roboprox projekt	Plán	Publikováno
214 021	Články v časopisech	333	102
214 026	Články v časopisech Q1 AIS or SJR (subset 214 021)	193	62
214 022	Články na konferencích	140	75
	Celkem	~500	~180

Monitorovací období	Zaslané publikace	Schválené od MŠMT
1	2	0
2	17	1
3	69	6
Celkem	~90	7

Výzva vyhlášena: červenec 2022

Podáno: leden 2023

Začátek projektu: červen 2023

Konec projektu: červen 2028

ČVUT, VUT, VŠB-TUO, ZČU

18 výzkumných skupin

13 výzkumných oblastí

180 výzkumníků

Články v časopisech - **změna rozpočtu projektu – 30 mil Kč na APC**

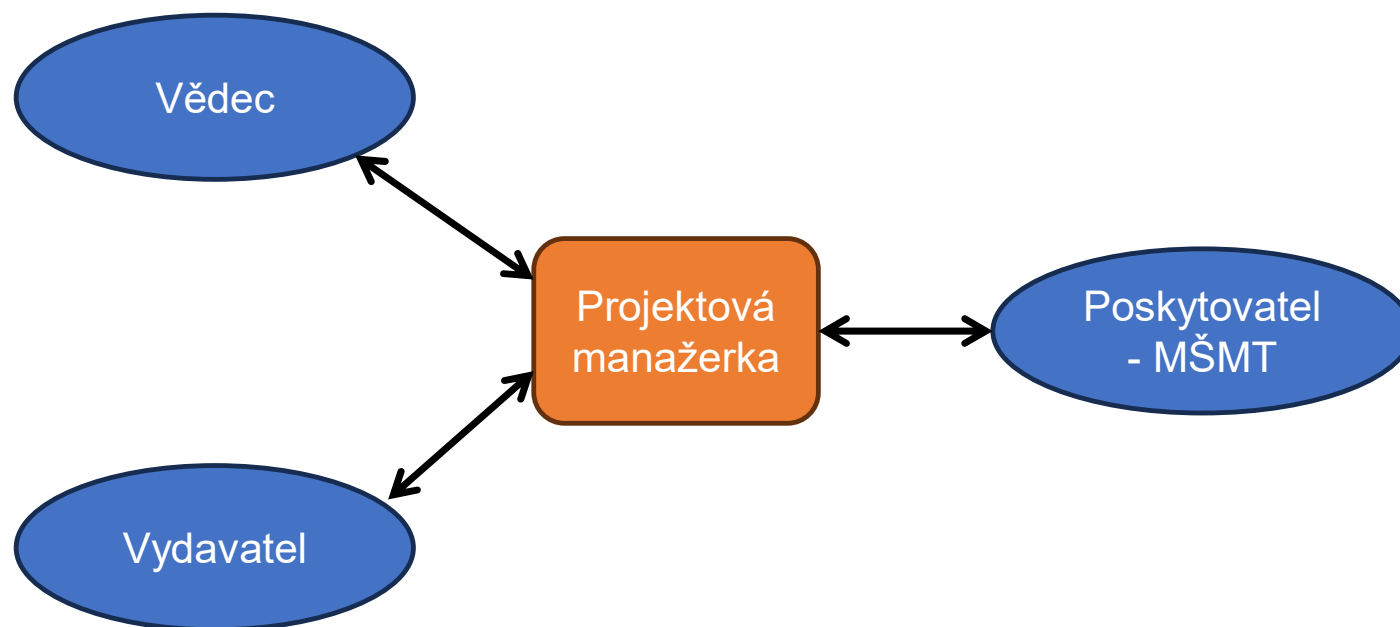
Články na konferencích – **dosud není jasné co máme udělat a jak to máme udělat**

Co-funded by
the European Union

Komunikace vědec-vydavatel-poskytovatel

Nízká úspěšnost, 500 plánovaných výsledků - řada zkoumání, úkonů a emailů

Co-funded by
the European Union

Finanční nepřiměřenost

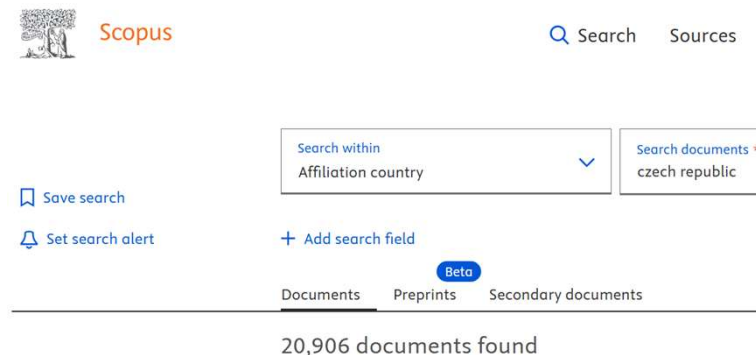
V ČR máme asi 20 tis článků ročně
Při 100 tis Kč za APC na článek
2 miliardy Kč

Rozpočet GAČR
4,6 miliardy Kč

Stipendium doktoranda je **15 tis Kč**.

Co na to **daňový poplatník?**

Vyžadování **CC BY licence není pro českou vědu udržitelné.**

1. SHRNUTÍ

V roce 2023 Grantová agentura České republiky (GA ČR) naplňovala svoje poslání, kterým je podpora základního výzkumu v České republice ve všech vědních oborech.

V roli předsedy GA ČR pokračoval **prof. RNDr. Petr Baldrian, Ph.D.**

GA ČR hospodařila s **rozpočtem ve výši 4,66 mld. Kč**, z něhož 126 milionů Kč (2,7 %) bylo určeno na provoz agentury a zajištění hodnoticího procesu návrhů projektů. Na financování projektů bylo určeno 4,53 mld. Kč, tj. 97,3 % celkového rozpočtu GA ČR. Z toho na financování stávajících projektů připadlo 3,14 mld. Kč a na nově zahájené projekty 1,39 mld. Kč.

Co-funded by
the European Union

Závěr

Open Access je správná iniciativa, ale CC BY licence není

- Celkové náklady na APC v OP JAK Špičkový výzkum budou dosahovat **stovek miliónů Kč**
- Přínos těchto prostředků oproti výrazně **levnější Green OA** licenci diskutabilní
- **Iracionální rozhodnutí MŠMT** o CC-BY má pro ČR a českou vědu negativní důsledky
- Výzkumníci jsou tlačeni k volbě časopisů nikoliv podle odborného, ale podle ekonomického hlediska a jsou finančně „trestáni“ za prestižní práci (APC v časopise Nature přesahuje 10 tis EUR).

Obrovská a nesmyslná agenda časově zatěžuje

- Vědce
- Administrátory
- Vedoucí projektů, kteří by měli řídit kvalitu a vyhledávat nová společná témata

Doporučení

- **Licence CC BY jako výchozí, ale ne její absolutní vyžadování**
- Uznávat i uložení PDF do repozitáře **po vypršení embarga**

Co-funded by
the European Union

